

College voor Toetsen en Examens

Docentendag
maatschappijwetenschappen,
14-4-2-23

Workshop “meer grip op het centraal examen maatschappij- wetenschappen (HAVO/VWO)”

Jan van Miert (CvTE)

Anne Hemker (CITO)

Beate Völker (vz
vaststellingscommissie)

Programma

- Kort voorstellen
- Inleiding – Jan van Miert
- Algemene observaties van reacties op examens – Beate Völker
- Vraagtypen – Anne Hemker
- Vragen en discussie

Kaders CE

Examenprogramma maatschappijwetenschappen vwo

Syllabus

- Product van vakgemeenschap maatschappijwetenschappen;
- Er is een keuze gemaakt om eindtermen gedetailleerd uit te werken in tekst;
- De inhoud van de syllabus moet getoetst worden in het CE: er is geen gradatie van meer of minder belangrijke onderwerpen/begrippen/ ontwikkelingen etc;
- Nieuwe contexten worden in een examen aangeboden adhv inleidingen en bronnen;
- Opdracht aan Cito om de syllabus te toetsen in het CE;
- Opdracht aan de vaststellingscommissie CvTE onder meer om te bepalen of een examen de syllabus valide toetst.

Docentbetrokkenheid bij examens

Cito: construeert opgaven en examens

- toetsdeskundige(n) én
- constructiegroep van 3-4 vakdocenten

CvTE: vaststellingscommissie stelt opgaven en examens vast

- voorzitter vervolgonderwijs (universitair, hbo) én
- 2 ervaren docenten uit het vakgebied

Algemene observaties: wat komt steeds terug? (1)

Instructies en hulp: 'Gebruik in je uitleg/antwoord: x en y en z

-> betekent niet dat het antwoord uit het opnoemen van xyz bestaat. **Vraag is leidend.**

Ejab vs vveja:

- › Een juist antwoord bevat = metaniveau, welk antwoordgedrag: vaardigheid en kennis
- › Voorbeeld voor een juist antwoord: voorbeeld, dus niet dwingend het antwoord

Ejab is leidend.

Algemene observaties: wat komt steeds terug? (2)

Lastige kernconcepten

Rationalisering

= het proces van

- het ordenen en systematiseren van de werkelijkheid met de bedoeling haar voorspelbaar en beheersbaar te maken en
- het doelgericht inzetten van middelen om zo efficiënt en effectief mogelijke resultaten te bereiken

Algemene observaties: wat komt steeds terug? (2)

Lastige kernconcepten

Rationalisering

= het proces van

- het ordenen en systematiseren van de werkelijkheid > met de bedoeling haar voorspelbaar en beheersbaar te maken en
- het doelgericht inzetten van middelen > om zo efficiënt en effectief mogelijke resultaten te bereiken

Wat is hieraan lastig?

- Proces, geen status/toestand of grootte/maat (NB evt indicatie + resultaat: gerationaliseerd)
- Nogal abstract, afh. van context
- Middel/doelverhouding

Algemene observaties: wat komt steeds terug? (3)

Lastige kernconcepten

Sociale Institutie

= Complex van min of meer geformaliseerde regels die het gedrag van mensen en hun onderlinge relaties reguleren

Algemene observaties: wat komt steeds terug? (3)

Lastige kernconcepten

Sociale Institutie

= Complex van min of meer geformaliseerde regels die het gedrag van mensen en hun onderlinge relaties reguleren

Wat is hieraan lastig?

- Status/toestand, geen proces of grootte/maat
- min of meer....
- geformaliseerd
- regulatie van gedrag

Gebruik tekst 2.

In tekst 2 schrijft socioloog Steger over haar onderzoek naar slapen in het openbaar in Japan, oftewel het verschijnsel inemuri.

- 4 **a** Leg uit dat inemuri een sociale institutie is. Gebruik in je redenering:
- de omschrijving van het kernconcept sociale institutie;
 - informatie uit tekst 2 waaruit sociale institutie blijkt.
- b** Beredeneer dat inemuri bij de identiteit van Japanners past. Gebruik in je redenering:
- de omschrijving van het kernconcept identiteit;
 - informatie uit tekst 2 waaruit identiteit blijkt.

Een juist antwoord bevat:

a

- een uitleg dat inemuri een sociale institutie is in Japan, met toepassing van (een complex van) regels die het gedrag van mensen/hun onderlinge relaties reguleren uit het kernconcept sociale institutie en daarover informatie uit tekst 2

b

- een redenering dat inemuri bij de identiteit van Japanners past, met een toepassing van het kernconcept identiteit en daarover informatie uit tekst 2

voorbeeld van een juist antwoord:

a

- Inemuri is een sociale institutie in Japan, omdat dit verschijnsel een complex van regels omvat, zoals een betrokken lichaamshouding en lichaamstaal tijdens het dutten (r. 47-52), die relaties met anderen reguleren, zoals direct weer actief kunnen bijdragen aan een vergadering (r. 44-47)

b

- Tijdens inemuri blijven Japanse werknemers betrokken bij een vergadering. Dit gedrag past bij het beeld dat Japanners volgens tekst 2 uitdragen en anderen voorhouden, namelijk het beeld van een werkbij (r. 6-8). Dus past inemuri bij de identiteit van Japanners

Voorbeeld uit examen 2022

leerlingantwoorden

Gebruik tekst 2.

In tekst 2 schrijft socioloog Steger over haar onderzoek naar slapen in het openbaar in Japan, oftewel het verschijnsel inemuri.

- 4 a Leg uit dat inemuri een sociale institutie is. Gebruik in je redenering:
- de omschrijving van het kernconcept sociale institutie;
 - informatie uit tekst 2 waaruit sociale institutie blijkt.
- b Beredeneer dat inemuri bij de identiteit van Japanners past. Gebruik in je redenering:
- de omschrijving van het kernconcept identiteit;
 - informatie uit tekst 2 waaruit identiteit blijkt.

4 maximumscore 2

Een juist antwoord bevat:

a

- een uitleg dat inemuri een sociale institutie is in Japan, met toepassing van (een complex van) regels die het gedrag van mensen/hun onderlinge relaties reguleren uit het kernconcept sociale institutie en daarover informatie uit tekst 2

1

b

- een redenering dat inemuri bij de identiteit van Japanners past, met een toepassing van het kernconcept identiteit en daarover informatie uit tekst 2

1

voorbeeld van een juist antwoord:

a

- Inemuri is een sociale institutie in Japan, omdat dit verschijnsel een complex van regels omvat, zoals een betrokken lichaamshouding en lichaamstaal tijdens het dutten (r. 47-52), die relaties met anderen reguleren, zoals direct weer actief kunnen bijdragen aan een vergadering (r. 44-47)

1

b

- Tijdens inemuri blijven Japanse werknemers betrokken bij een vergadering. Dit gedrag past bij het beeld dat Japanners volgens tekst 2 uitdragen en anderen voorhouden, namelijk het beeld van een werkbij (r. 6-8). Dus past inemuri bij de identiteit van Japanners

1

(leerling1) Sociale institutie is een complex van min of meer geformaliseerde regels die het gedrag van mensen en hun onderlinge relaties reguleren. Er is een min of meer geformaliseerde regel namelijk dat je tijdens het doen van een inumeri het secundair be...(?) moet zijn (38-40). Je moet dus doen alsof je erbij bent. Kan je dit dan mag je een inemuri doen en reguleert dus het gedrag.

(leerling 2) Het relevante deel van identiteit is het deel dat iemand uitdraagt en anderen voorhoudt. In de tekst staat dat hard werken en ijverheid als vitues worden gezien. De inemuri dragen dit uit. Dit is ook door de groep waar de japanners deel uitmaakt, waardoor zij dit doen. Hierdoor is inemuri onderdeel van de identiteit

Algemene observaties: wat komt steeds terug? (4)

Onderzoeksvaardigheden

Hypotheses, afhankelijke en onafhankelijke variabele, operationaliseren, betrouwbaarheid, ...

Voorbeelden examen 2022

Stel dat de kiesgerechtigde leeftijd in Nederland verlaagd wordt naar 16 jaar en jij het verband tussen het verlagen van de kiesgerechtigde leeftijd en de politieke betrokkenheid van 16- en 17-jarigen wilt onderzoeken.

- Formuleer een hypothese over de gevolgen van het verlagen van de kiesgerechtigde leeftijd voor de politieke betrokkenheid van 16- en 17-jarige jongeren.
- Benoem de afhankelijke en de onafhankelijke variabele in de hypothese.
- Geef een operationalisering van politieke betrokkenheid bij de lokale politiek.

maximumscore 3

Een juist antwoord bevat:

- een hypothese over het verband tussen de kiesgerechtigde leeftijd en politieke betrokkenheid van 16- en 17-jarige jongeren 1
- de mate van politieke betrokkenheid als afhankelijke variabele en het al dan niet mogen stemmen op 16- en 17-jarige leeftijd / het al dan niet verlagen van de kiesgerechtigde leeftijd als onafhankelijke variabele 1
- een operationalisering van politieke betrokkenheid bij de lokale politiek 1

voorbeeld van een juist antwoord:

- Als jongeren op 16- en 17-jarige leeftijd mogen stemmen, dan is hun politieke betrokkenheid groter dan als ze niet mogen stemmen op 16- en 17-jarige leeftijd. / Als de kiesgerechtigde leeftijd verlaagd wordt, dan neemt de politieke betrokkenheid van 16- en 17-jarige jongeren toe 1
- de afhankelijke variabele: de mate van politieke betrokkenheid van 16- en 17-jarigen; de onafhankelijke variabele: het al dan niet mogen stemmen op 16- en 17-jarige leeftijd / het al dan niet verlagen van de kiesgerechtigde leeftijd 1
- Een operationalisering van politieke betrokkenheid bij de lokale politiek is het lidmaatschap van een lokale politieke partij 1

Voorbeeld uit examen 2022

leerlingantwoorden

Stel dat de kiesgerechtigde leeftijd in Nederland verlaagd wordt naar 16 jaar en jij het verband tussen het verlagen van de kiesgerechtigde leeftijd en de politieke betrokkenheid van 16- en 17-jarigen wilt onderzoeken.

- Formuleer een hypothese over de gevolgen van het verlagen van de kiesgerechtigde leeftijd voor de politieke betrokkenheid van 16- en 17-jarige jongeren.
- Benoem de afhankelijke en de onafhankelijke variabele in de hypothese.
- Geef een operationalisering van politieke betrokkenheid bij de lokale politiek.

maximumscore 3

Een juist antwoord bevat:

- een hypothese over het verband tussen de kiesgerechtigde leeftijd en politieke betrokkenheid van 16- en 17-jarige jongeren
- de mate van politieke betrokkenheid als afhankelijke variabele en het al dan niet mogen stemmen op 16- en 17-jarige leeftijd / het al dan niet verlagen van de kiesgerechtigde leeftijd als onafhankelijke variabele
- een operationalisering van politieke betrokkenheid bij de lokale politiek

voorbeeld van een juist antwoord:

- Als jongeren op 16- en 17-jarige leeftijd mogen stemmen, dan is hun politieke betrokkenheid groter dan als ze niet mogen stemmen op 16- en 17-jarige leeftijd. / Als de kiesgerechtigde leeftijd verlaagd wordt, dan neemt de politieke betrokkenheid van 16- en 17-jarige jongeren toe
- de afhankelijke variabele: de mate van politieke betrokkenheid van 16- en 17-jarigen; de onafhankelijke variabele: het al dan niet mogen stemmen op 16- en 17-jarige leeftijd / het al dan niet verlagen van de kiesgerechtigde leeftijd
- Een operationalisering van politieke betrokkenheid bij de lokale politiek is het lidmaatschap van een lokale politieke partij

(leerling 1) Hoe eerder je de kiesgerechtigde leeftijd verlaagt hoe meer politieke betrokkenheid er is.

Afhankelijke variabele is de politieke betrokkenheid
onafhankelijke variabele is kiesgerechtigde leeftijd.

En operationalisering van politieke betrokkenheid bij lokale politiek is onderwijs. Jongeren kunnen niet duidelijk hun mening over geven wat ze meemaken wat in de lokale politiek invloed kan hebben.

1 (leerling 2) Als de kiesgerechtigde leeftijd wordt verlaagd naar 16
jaar, hoe meer jongeren zich met de politiek gaan bemoeien. De
1 onafhankelijke variabele is de kiesgerechtigde leeftijd. De
1 afhankelijke variabele is de bemoeienis van jongeren. Een
operationalisering hiervan is de gemeenteraad.

(leerling 3) De hypothese is 'hoe lager de kiesrechtige leeftijd, hoe hoger de politieke betrokkenheid van 16e en 17-jarige.'

1 In deze hypothese is de kiesrechtige leeftijd de onafhankelijke
variabele en de politieke betrokkenheid van 16- en 19-jarige de
afhankelijke. Operationalisering van politieke betrokkenheid bij de
1 lokale politiek is dat ze door de kiesrechtige leeftijd te verlagen, ze
meer belangstelling bij jongeren kweken.

Vraagtype: Leg uit ...

... dat in context A concept x te herkennen is

recontextualiseren

'boekhouden', 'trucje' - tonen van diep begrip

tbv transfer van conceptuele kennis

(concepten/theorieën/modellen/paradigma's)

als voorwaarde voor hogere orde-denkvaardigheden, oftewel denken in abstracties binnen onbekende contexten

Gebruik tekst 2.

In tekst 2 schrijft socioloog Steger over haar onderzoek naar slapen in het openbaar in Japan, oftewel het verschijnsel inemuri.

- 2p 4 a Leg uit dat inemuri een sociale institutie is. Gebruik in je redenering:
- de omschrijving van het kernconcept sociale institutie;
 - informatie uit tekst 2 waaruit sociale institutie blijkt.

Recontextualiseren

4 maximumscore 2

Een juist antwoord bevat:

a

- een uitleg dat inemuri een sociale institutie is in Japan, met toepassing van (een complex van) regels die het gedrag van mensen/hun onderlinge relaties reguleren uit het kernconcept sociale institutie en daarover informatie uit tekst 2

1

(leerling 6) Een sociale institutie is een (complex) geheel van waarden en opvattingen en gedrag patronen die mensen in een ruimer sociaal kader hebben verworven. 'Inemuri' kan onder de jappers gezien worden als een sociale institutie, want er worden gedrag patronen (duten tijdens het werk) verworven en dit wordt normaal gevonden, maar deze patronen zijn wel verbonden aan bepaalde regels. zo moet de slaper die mentaal afwezig is wel direct terug kunnen keren naar de sociale interactie als dit van hem verwacht wordt en daarbij moet de slaper wel de indruk van betrokkenheid wekken door middel van lichaamstaal, lichaamshouding, etc. Op deze voorwaarden (alleen met deze regels) mag een Japanner dutten tijdens het werk.

Diversiteit vraagtypen

Leg uit dat/of/welk

... concept/kenmerk/theorie/model
(te herkennen) is

... kan x samenhangen met y /
... x bijdraagt aan y /... verband, met
methode x

... dat ene meer x dan ander /
... om x te verminderen

Geef

... aan welk kenmerk/proces/begrip te
herkennen is

... een omschrijving van x

... een verklaring van x met y

Verklaar

... x met y

... vanuit theorie/paradigma x

Beredeneer dat/of/welke

... x te herkennen is

... bij x past

... x met als doel y/ ... x bijdraagt aan y/
... x te verwachten zou zijn

... vanuit dimensies/theorie/model dat x

... adhv gegevens of x heeft
plaatsgevonden

Beschrijf, Beargumenteer, Noem, Formuleer ...

Uitleggen, beredeneren, verklaren, beschrijven, ...

van wat?

bijv. een status, proces, maat of indicatie daarvan, een gevolg, een invloed, een verband, een verschil ...

met wat?

div. soorten kennis: feitelijke kennis, descriptieve kennis, conceptuele kennis (begrippen, concepten, theorieën, paradigma's, modellen e.d.), procedurele kennis (onderzoeksbegrippen en methodologische kennis)

Uitleggen en beredeneren: van wat? En met wat?

Gebruik tekst 3.

- 2p 14 Leg uit dat er onder de activisten van Meat the Victims sprake is van groepsvorming. Gebruik in je uitleg:
- de omschrijving van het kernconcept groepsvorming;
 - informatie uit tekst 3 waaruit groepsvorming blijkt.

Gebruik figuur 1 en figuur 2.

De onderzoekers geven aan dat het verschil in figuur 1 significant is en dat het verschil in figuur 2 niet significant is.

- 2p 13 Beredeneer of uit de onderzoeksresultaten blijkt dat in het experiment politieke socialisatie van EU-burgers heeft plaatsgevonden. Gebruik in je uitleg:
- de omschrijving van het kernconcept politieke socialisatie;
 - een omschrijving van het begrip significant;
 - gegevens uit figuur 1 om significantie te illustreren;
 - gegevens uit figuur 2 om significantie te illustreren.

Vragen en discussie!